

N:o 37.

Ank. till Riksd. kansli den 4 april 1900, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om ändringar i kongl. förordningen angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket den 26 januari 1894.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, n:o 31, anför herr *O. Emthén*:

Med anledning af väckt motion vid 1896 års riksdag hade lagutskottet hemställt till Riksdagen om skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att sådana ändringar måtte blifva vidtagna i kongl. förordningen den 26 januari 1894 angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket, att församlingens och boställshafvarens rätt i fråga om dispositionen af skogsafkastningen vid de ecklesiastika boställena måtte blifva i angifna afseenden bättre tillgodosedda, än för närvarande vore förhållandet. Denna hemställan föranledde ej något Riksdagens beslut, på den grund att båda kamrarna, ehuru de hvar för sig medgäfvö, att en ändring i omförmälda kongl. förordning vore i ifrågavarande afseende af behofvet påkallad, likväl stannade i så skiljaktiga beslut, att någon sammanjemkning deraf ej kunde ega rum.

Med anledning deraf har undertecknad känt sig manad att — alldenstund samma behof ännu kvarstår — vid denna riksdag ånyo väcka frågan till lif och framställa henne till Riksdagens ytterligare pröfning.

Jemte det jag i tillämpliga delar hänvisar till herr Olof Jonssons i Hof motivering för sin motion vid förutnämnda riksdag — se lagutskottets utlåtande n:o 67 — tillåter jag mig fästa Riksdagens uppmärksamhet på följande förhållanden.

Bih. till Riksd. Prot. 1900. 7 Saml. 28 Häft. (N:o 37.)

De flesta ecklesiastika boställen äro ursprungligen skattehemman, tillkomna på så sätt, att antingen enskild person donerat dem, eller sockemenigheterna genom »skötning» i mark, land och äng hållit desamma presterskapet tillhanda; att boställena i jordeböckerna ifrån 1540-talet äfven varit upptagna såsom skattehemman och påförda grundräntor samt kronotionde såsom andra skattehemman intill år 1612, då konung Gustaf II Adolf med anledning af presterskapets i Angermanland klagomål, att de icke finge njuta dem af föregående konungar nådigst beviljade frihet på sina stommar, genom nådigt bref af den 20 november samma år förunnat presterskapet att *fritt och qvitt njuta, bruka och behålla sina boställen*. Denna frihet blef af konung Carl XI bekräftad den 1 oktober 1675 med tillägg, att presterskapets dispositionsrätt öfver deras boställen skulle gälla *vatten och land*. Dessutom tillförsäkra presterskapets privilegier af den 16 oktober 1723 — stadfästade den 2 mars 1789 — samma frihet, då det i 4 § af samma privilegier heter, att *alla prester i gemen skola oförändradt behålla sina prestgårdar — — — till sitt underhåll, utan andras förfång dem bruka och häfda — — — till vatten och land.*»

Äfven kongl. förordningen den 11 juli 1862, § 9 föreskrifver, att inkomster, hvilka tillfalla presterskapet derigenom — — — att hemman blifvit till följd af bidrag af församlingen till löneförbättring åt presterskapet anskaffadt, icke få till aflöning af annan församlings prest användas.

Uti 2 momentet af samma § betonas uttryckligen, att inkomsten af *bostadsboställen* — hvarmed tydligen förstås sådana boställen, som af prest bebos och brukas — *icke må från en till annan församling öfverflyttas*.

Kongl. förordningen den 29 juni 1866 angående hushållningen med de allmänna skogarne i riket stadgar derjemte i 24 §, att den behållna skogsafkastningen, som ej tillfaller boställshafvaren, skall *i öfverensstämmelse med nyssnämnda kongl. förordning den 11 juli 1862* användas till bidrag vid reglerandet af presterskapets inkomster, likväl icke så, att den öfverflyttades till *annan församling* (pastorat) för aflönande af *dess* presterskap, utan på det sätt, att den användes till aflöning af annan prest inom *samma* pastorat eller till bildande af nya presterliga befattningar, byggande af kyrka och prestgård inom samma pastorat.

Uti §§ 24 och 27 af samma förordning talas om boställshafvarens andel af skogsafkastningen, i den förra §, då han sjelf vårdar skogen, och i den senare, då skogen är stäld under skogsstatens vård och förvaltning. Äfven i senare fallet tillerkännes boställshafvare *»behöriga andelar»*. Det bör särskildt observeras, att vid denna förordnings beslutande var det sista gången, som preteståndet grundlagsenligt satts i tillfälle att yttra sig i denna viktiga privilegiefråga.

Om man nu fasthåller vid dessa lagbestämmelser, gifna af Konung och Riksdag gemensamt, och jemför dem med de föreskrifter och stadgar, som senare tillkommit på *administrativ* väg, så visar det sig, att tillämpningen af förenämnda, i grundlagsordning tillkomna stadganden ingalunda varit lycklig eller sådan som med dem afsetts.

Kongl. skrifvelsen till skogsstyrelsen den 8 maj 1868 (Svensk författningssamling n:o 38 år 1868) säger nemligen, att boställshafvaren endast i det fall att han vårdar skogen skall få andel af afkastningen — en föreskrift som står i tydlig strid med § 27 af nyssnämnda lag. Uti kongl. kammarkollegiets och statskontorets bref den 10 mars 1868 (Svensk författningssamling n:o 15 år 1868) angående tillämpningen af skogslagen är hvarje hänvisning till kongl. förordningen af den 11 juli 1862 alldeles åsidosatt. Af menighet skänkta och äfven *bostadsboställen*, hvilkas afkastning, enligt hvad ofvan visadt är, icke skulle få användas till aflöning af annan församlings presterskap, likställas utan vidare med sådana af *kronan* upplåtna stom-, annex- eller mensalhemman, hvilkas afkastning uti 2 mom. af 9 § af 1862 års löneregleringslag afsågs; och har förstnämnda slags prestbords (bostadsboställenas) afkastning till större eller mindre del levererats till den i samma cirkulär föreskrifna löneregleringsfonden.

På *administrativ* väg utfärdades vidare kongl. skrifvelsen till kongl. skogsstyrelsen den 3 mars 1876, hvarigenom ett alldeles nytt slags afverkning, den s. k. extra afverkningen, som öfvats i stor utsträckning, skapades, och hvaraf afkastningen går hvarken till boställshafvaren eller löneregleringsfonden utan till den s. k. »de ecklesiastika boställenas skogsfond».

Sålunda har frågan om afkastningen af prestbordsskogarna, hvilken är en ren privilegiefråga enligt anförda presterskapets privilegier den 16 oktober 1723, och hvilken frågas afgörande till följd deraf alldeles obestridligt kräfver presterskapets (nu kyrkomötets) bifall, så småningom genom den *administrativa* lagstiftningen blifvit presterskapet och församlingarna samt jemväl Riksdagen främtagen, och allt deras deltagande i lagstiftningen derom dem fullständigt beröfvadt. En vanlig invändning, som anføres till försvar för nu påpekade oegentligheter, är det påståendet, att presteborden skulle vara *krono*. Men huru hafva de blifvit krono, då de ända från 1540-talet ända till 1686 varit skattehemman? Jo, sedan presteborden genom förutnämnda kongl. bref af 1612 blifvit skattefria, ansågs det förmodligen obeqvämt att i jordeböckerna uppdraga en särskild kolumn för dem, hvarför kongl. kammarkollegium genom bref till landshöfdingarne den 8 eller 9 juni 1686 föreskref, att prestbordsskatten skulle införas i samma kolumn som kronohemmansskatt.

Då emellertid presterskapet fruktade menliga följder för sin framtida

dispositions- och eganderätt till boställena, helst angående dessas natur icke kommit till tals i 1723 års privilegier, besvärade det sig hos Kongl. Maj:t.

Derpå svarades genom kongl. resolutionen af den 7 juli 1752, § 10, att preteståndet tillslagna hemman icke genom jordebokens inrättning ombyta den natur, som dem enligt privilegier tillkommer.

Vid ändock förnyade besvär hos Kongl. Maj:t 50 år senare försäkrades genom kongl. resolutionen den 3 februari 1803, att preteståndet icke blott skulle åtnjuta alla de rättigheter, som tillkomma prestborden såsom geistligt (andligt) frälse, utan äfven samma rätt öfver prestborden tillkommande skogar, som tillkomma egare af frälse- och skattehemman. Hvad nu blifvit anfördt rörande prestbordens tillkomst och ändamål samt angående den ursprungliga lagstiftningen om dessa skogars afkastning å ena sidan och å andra sidan den tillämpning af samma lagenliga föreskrifter, som genom den administrativa lagstiftningen under de sista 30 åren gjort sig gällande, bevisar, att man genom denna administrativa lagstiftnings tillvägagående med skogarna kommit in på en rent grundlagstridig afväg, från hvilken det är hög tid att återvända.

Kyrkomötet, som aldrig fått yttra sig angående prestbordsskogarna och deras afkastning, men fått kännedom att förslag till ny skogslag var å bane, begärde 1893 att, innan någon ny sådan lag utfärdades, blifva satt i tillfälle att yttra sig öfver de delar deraf, som anginge ecklesiastika boställen. Denna begäran besvarades med utfärdandet af den ofvannämnda på administrativ väg tillkomna »Förordning angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket den 26 januari 1894».

Icke någon ecklesiastik myndighet hade blifvit hörd öfver lagförslaget rörande prestbordsskogarna *i dess helhet*. Endast öfver en enda punkt i kongl. kammarkollegii utlåtande angående nämnda förslag inforrades genom remiss till domkapitlen deras yttranden, nemligen rörande § 21 i nämnda skogslag, der det bestämmes, i hvilken ordning andel af skogsafkastningen bör tillkomma boställshafvare, församling och löneregleringsfond.

Det var alltså en fullkomligt vilseledande uppgift, som lemnades 1895 års Riksdag med anledning af anmärkning mot giltigheten af 1894 års skogslag, då det påstods, att domkapitlen blifvit hörda öfver förslaget, och att alla utom det i Hernösand godkänt detsamma.

Dessutom bör anmärkas, att det icke är domkapitlen, utan kyrkomötet, som nu efter nya representationsordningens genomförande representerar preteståndet, hvarförutom detta jemväl representerar församlingarna.

Uti 1894 års skogslag är förr omnämnda hänvisning till kongl. förordningen den 11 juli 1862, som ända dittills funnits i lag, och som väl ej

kunnat utan grundlagens (regeringsformens § 114) åsidosättande borttagas, försvunnen — ett förhållande som ej kan undgå att väcka uppmärksamhet.

Hvilka svåra följder ifrågavarande administrativa lagstiftning och lagtillämpning haft och har, tillåter jag mig att genom ett par alldeles färska exempel från de trakter, der jag bor, åskådliggöra.

Ifrån Ramsele prestbordsskog hafva under förra 20-års-perioden inlutit till lönerogleringsfonden minst etthundratusen kronor och minst trettio-tusen kronor till de ecklesiastiska bostälernas skogsfond. Enligt gällande hushållsplan ingå i lönerogleringsfonden i medeltal 9,000 kronor årligen eller på 20 år 180,000 kronor. Ramsele församling har tvenne gånger begärt anslag af dessa skogsmedel till ett kapell i en mycket aflägsen fjell-trakt, men på denna sin billiga begäran fått afslag.

Uti Edsele församling, annex till Ramsele, är förslag till ny skogshushållningsplan färdigt till fastställelse efter vederbörlig pröfning. I detta förslag föreslår domänstyrelsen, att en viss mindre andel af afkastningen skall utbetalas under nuvarande komministers och hans rättsinnehafvares (sterbhus) tid. Följaktligen kommer andelen att alldeles indragas vid nuvarande komministers afflyttning eller död, och församlingen går miste om en rättmätig och påräknad lönetillgång för sin komminister, hvilken mistning antingen tvingar församlingen att tillskjuta motsvarande belopp eller ock med bedröfvelse se, att dess själasörjare lider nöd, så framt eljest någon, som har ringaste utsigt att på annat håll vinna anställning, vågar söka en så aflägsen, dyr och illa aflönad plats bland fjellen. Lönen utgör nemligen cirka 1,465 kronor med reparations- och nybyggnadsskyldighet å ett boställe, som »äter upp sig sjelft».

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får jag föreslå, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att i grundlagsenlig ordning sådana förändringar vidtagas i Kongl. Maj:ts nådiga förordning af den 26 januari 1894 angående hushållningen med de allmänna skogarne i riket, att den samma bringas i full öfverensstämmelse med lönerogleringslagen af 1862 och särskildt med föreskrifterna i denna lags 9 §, 1 och 2 mom.»

I motionen har herr *W. Styrlander* instämt.

Utskottet anser visserligen, i likhet med motionären, berättigade erinringar kunna göras mot det sätt, hvarpå kongl. förordningen den 26 januari 1894 angående hushållningen med de allmänna skogarne i riket tillgodosett församlingens och boställhafvarens rätt i fråga om dispositionen af skogsafkastningen vid de ecklesiastiska boställena. Obestriddigt torde vara, att all

afkomst, och således äfven skogsafkastningen, af de ecklesiastiska boställen, som af vederbörande församling genom köp^r eller sammanskott af jord bildats eller som af enskilde donerats till förmån för pastor i församlingen, bör oafkortad användas för kyrkliga ändamål inom samma församling, och denna grundsats finnes, såsom motionären påpekat, uttalad i kongl. förordningen angående allmänt ordnande af presterskapets inkomster den 11 juli 1862, hvilken förordning af Kongl. Maj:t utfärdades i öfverensstämmelse med de grunder för reglerandet af nämnda inkomster, som blifvit af Rikets Ständer gillade. Uti förstberörda förordning af den 26 januari 1894 förekomma åter bestämmelser, som i ganska väsentlig mån hindra tillämpningen af nämnda grundsats. Enär enligt sagda förordning det fall, att ett boställe »af menighet inköpts eller af enskild för ändamålet donerats», är stäldt såsom undantag från den allmänna regeln, hvilat bevisningsskyldigheten på den församling, som på ett dylikt påstående i fråga om sitt boställe grundar anspråk att för sina kyrkliga institutioner och ändamål få förfoga öfver dess skogsafkastning. Äfven om en sådan bestämmelse får anses riktig och lämplig, måste dock medgifvas, att åstadkommande af en sådan bevisning just i följd deraf, att de ecklesiastiska boställena merendels tillkommit långt tillbaka i tiden, i allmänhet stöter på betydande svårigheter, och det kan sålunda lätt hända, att ett boställe, som faktiskt är doneradt, i fråga om skogsafkastningens användning kommer att likställas med ett af staten anslaget boställe.

Äfven i andra afseenden äro bestämmelserna i 1894 års förordning mindre fördelaktiga för församlingens och boställshafvarens intressen, särskildt beträffande den i 22 § omförmälda afverkning, för hvars användning stadganden äro meddelade, som synas ej behörigen tillgodose församlingens och boställshafvarens rätt; och det kunde ur denna synpunkt nog föreligga skäl att bringa frågan under Kongl. Maj:ts ompröfning.

Att utskottet detta oakadt funnit sig böra för det närvarande afstyrka, att någon åtgärd i anledning af motionen vidtages, beror derpå, att frågan om förändring af 1894 års skogsförordning i det af motionären angifna syfte redan kan anses utgöra föremål för utredning. Den utaf Kongl. Maj:t den 22 oktober 1897 tillsatta komité, som har att åstadkomma utredning och förslag beträffande ändrade grunder för presterskapets aflöning med mera, lär nemligen vid fullgörande af detta uppdrag få anledning att upptaga jemväl den af motionären väckta frågan till bedömande och pröfning. Vid sådant förhållande torde lämpligast vara att låta med frågans afgörande anstå, till dess berörda komité afslutat sina arbeten och tillfälle bereds att taga del af de uttalanden i nu förevarande ämne, som från komitén kunna vara att förvänta.

Utskottet föranlåtes alltså hemställa,

att ifrågavarande motion icke må till någon Riksdagens
åtgärd föranleda.

Stockholm den 4 april 1900.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Herr *Jönsson* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i ären-
dets behandling inom utskottet.
